

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสังคม และการดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กอีสานกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร เพื่อนำไปสู่แนวคิดและแนวทางการนำเสนอกระบวนการสืบทอดต่อไปในอนาคต โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีหัวข้อที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

๑. แหล่งข้อมูลการวิจัย
๒. การค้นหาข้อมูลเบื้องต้น
๓. ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล
๔. การคัดเลือกข้อมูลในการวิจัย
๕. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๖. วิธีการดำเนินการวิจัย
๗. การนำเสนอผลการวิจัย
๘. แผนภูมิขั้นตอนในการวิจัย

๑. แหล่งข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดบริเวณแหล่งข้อมูลคือ จังหวัดสกลนคร เพราะเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อและเป็นศูนย์กลางของแอ่งวัฒนธรรมสกลนคร

๒. การค้นหาข้อมูลเบื้องต้น

ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลเอกสาร มีกระบวนการค้นหาข้อมูล ดังนี้

๒.๑ สืบค้นข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและผู้รู้ในกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายคือ ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ

๒.๒ การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

๒.๓ จำแนกประเภทข้อมูลจากเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร ดังนี้

๒.๓.๑ จำแนกประเภทตามลักษณะข้อมูลของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร มี ๒ ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ มีลักษณะเป็นข้อมูลแบบ मुखपात्र (การเล่าสืบทอดกันมา) และข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๒ จำแนกประเภทตามที่มาของข้อมูล คือ จำแนกโดยอาศัยที่มาของเพลงกล่อมเด็กซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายจำนวน ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ

๓. ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเพลงกล่อมเด็กอีสานในเขตจังหวัดสกลนครจำนวน ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ ที่อาศัยในเขตจังหวัดสกลนคร จำนวน ๒๐๒ บท จากฐานข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร โดยเก็บข้อมูลจากผู้รู้ในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวโดยใช้วิธีคัดเลือกผู้บอกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

๓.๑ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว จำนวน ๔ หมู่บ้าน ดังนี้

- ๑) บ้านถ้ำเต่า หมู่ ๑ ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
- ๒) บ้านหนองสามขา หมู่ ๗ ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย จังหวัด

สกลนคร

- ๓) บ้านหนองกุง หมู่ ๓ ตำบลยางโอง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

- ๔) บ้านหนองลาดใต้ หมู่ ๘ ตำบลหนองลาด อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัด

สกลนคร

๓.๒ กลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย จำนวน ๕ หมู่บ้าน ดังนี้

- ๑) บ้านอุ่มเหมา หมู่ ๑๕ ตำบลไฮย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร

- ๒) บ้านอากาศ หมู่ ๕, ๑๐ ตำบลอากาศ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

- ๓) บ้านวาใหญ่ หมู่ ๓ ตำบลอากาศ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

- ๔) บ้านเคือศรีคันไชย หมู่ ๒ ตำบลเคือศรีคันไชย อำเภอมารวิวาส จังหวัด

สกลนคร

- ๕) บ้านสว่าง หมู่ ๑ ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

๓.๓ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จำนวน ๖ หมู่บ้าน ดังนี้

- ๑) บ้านดงมะไฟ หมู่ ๑๒ ตำบลขมิ้น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

๒) บ้านใหม่พัฒนา หมู่ ๑๒ ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัด
สกลนคร

- ๓) บ้านห้วยยาง หมู่ ๑, ๔ ตำบลวาริชภูมิ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร
  - ๔) บ้านดงบัง หมู่ ๕ ตำบลแพด อำเภอกำตาก้า จังหวัดสกลนคร
  - ๕) บ้านช้างมิ่ง หมู่ ๑ ตำบลช้างมิ่ง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
  - ๖) บ้านอ่อมไผ่ หมู่ ๑ ตำบลช้างมิ่ง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
- ๓.๔ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน จำนวน ๕ หมู่บ้าน ดังนี้
- ๑) ชุมชนวัดศรีสุ่มังคล์ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
  - ๒) บ้านห้วยหวด หมู่ ๔ ตำบลจันทร์เพ็ญ อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร
  - ๓) บ้านพังขว้างใต้ หมู่ ๑ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
  - ๔) บ้านตองโขบ หมู่ ๑ ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
  - ๕) บ้านนาแกน้อย หมู่ ๔ ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

๔. การคัดเลือกข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนครจากผู้บอกข้อมูลซึ่งเป็น
ข้อมูลปฐมภูมิเป็นหลักจำนวน ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ โดยมีเกณฑ์
การคัดเลือกข้อมูลดังนี้ :

๔.๑ ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลเพลงกล่อมเด็กภาคสนาม จากกลุ่มชาติพันธุ์ในเขต
จังหวัดสกลนครจำนวน ๔ กลุ่มชาติพันธุ์คือ ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อโดยกำหนดผู้บอก
ข้อมูลดังนี้

๔.๑.๑ เป็นผู้เคยร้องเพลงกล่อมเด็ก หรือเคยได้ฟังเพลงกล่อมเด็กและสามารถ
จดจำเนื้อหาและถ่วงทำนองของเพลงกล่อมเด็กได้

๔.๑.๒ มีอวัยวะออกเสียงครบและสามารถออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน

๔.๑.๓ มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และต้องเป็นผู้อยู่ใน
ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์นั้น

๔.๑.๔ ไม่เป็นคนภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมาย (ไม่เป็นลูกเขยหรือลูกสะใภ้
ที่มาจากชาติพันธุ์อื่น)

๔.๑.๕ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

๔.๑.๖ มีความยินดีในการให้ข้อมูล

๔.๒ ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากงานเขียนเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อทั้งในเอกสารและงานวิจัย

๕. เครื่องมือ

การศึกษามีปัญหาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

๕.๑ กระบวนการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๕.๑.๒ สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๕.๑.๓ นำแบบสำรวจสถานภาพของเพลงกล่อมเด็กอีสาน แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพของเครื่องมือ ดังนี้.

๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา นาแพงหมื่น คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสร้างนวัตกรรมด้านการศึกษา

๒) รองศาสตราจารย์กฤษฎา ศรีธรรมมา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

๓) รองศาสตราจารย์นพดล จันทร์เพ็ญ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้ภาษาและวรรณศิลป์

⋮

๕.๑.๔ แก้ไขปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเอาเครื่องมือไปใช้งานจริง

๕.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดได้ทบทวนวรรณกรรมในบทที่ ๒ เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ข้อ ดังนี้

๑) ภูมิปัญญาด้านภาษา

๑.๑) การประพันธ์

๑.๒) การใช้คำ

- ๑.๓) การใช้ภาพพจน์
  - ๑.๔) การใช้โวหาร
  - ๒) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านสังคม แบ่งออกเป็น ๓ ข้อ ดังนี้
    - ๒.๑) ศาสนา
    - ๒.๒) ประเพณี
    - ๒.๓) การปกครอง
- ๕.๒.๒ ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กอีสานแบ่งออกเป็น ๗ ข้อ

ดังนี้

- ๑) การใช้ภาษาถิ่น
- ๒) อนุภาคของเพลงกล่อมเด็ก
- ๓) ความเชื่อ
- ๔) การประกอบอาชีพ
- ๕) ค่านิยม
- ๖) การดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร
- ๗) ภาพสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงกล่อมเด็ก
- ๘) การเห็นคุณค่าประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็ก

๖. วิธีการดำเนินการวิจัย

มีวิธีการดำเนินการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทเขี้ยว ผู้ไทและไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการศึกษาเนื้อเพลงกล่อมเด็กจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาและวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเพลงกล่อมเด็กตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ โดยใช้วิธีการศึกษาเนื้อเพลงกล่อมเด็กจากการเก็บข้อมูลภาคสนามได้แก่

๑. การดำเนินการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมบทเพลงกล่อมเด็กจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) ซึ่งมีการบันทึกจากผู้รู้และผู้เรียบเรียง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มเป้าหมาย และเอกสารทุติยภูมิ (secondary source) ได้แก่ ตำราและเอกสารต่างๆ ฯลฯ

การตรวจสอบรวบรวมข้อมูลที่เกิดจากการเรียนรู้และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญของเอกสารที่นำมาศึกษาทั้ง ๒ ประเภท ซึ่งจะตรวจสอบข้อมูลจากผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกประเด็นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๒.๑ ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กเมื่อได้ข้อมูลที่รวบรวมจาก ๒ แหล่งข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำบทเพลงกล่อมเด็กทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และแยกอนุภาค วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษามือองค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ข้อดังนี้

๒.๑.๑ การประพันธ์

๒.๑.๒ การใช้คำ

๒.๑.๓ การใช้ภาพพจน์

๒.๑.๔ การใช้โวหาร

๒.๒ จากการรวบรวมเพลงกล่อมเด็กจากขั้นตอนที่ ๑ ข้อ ๑ ผู้วิจัยได้นำเอาเพลงกล่อมเด็กเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ซึ่งในข้อมูลบางส่วนที่มีนัยแฝงเร้นอันยากแก่การตีความนั้นผู้วิจัยจะนำเนื้อหาเหล่านี้ไปถามผู้รู้เจ้าของบทเพลง ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านสังคมแบ่งออกเป็น ๓ ข้อ ดังนี้

๒.๒.๑ ศาสนา

๒.๒.๒ ประเพณี

๒.๒.๓ การปกครอง

ขั้นตอนที่ ๒ ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก โดยใช้วิธีการศึกษาเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อ และการสัมภาษณ์เชิงลึกสะท้อนลักษณะสังคมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กอีสาน โดยแบ่งออกเป็น ๘ ข้อ ดังนี้

๑. การใช้ภาษาถิ่น

๒. อนุภาคของเพลงกล่อมเด็ก

๓. ความเชื่อ

๔. การประกอบอาชีพ

๕. ค่านิยม

๖. การดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร

๗. ภาพสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงกล่อมเด็กผู้วิจัยได้แบ่ง
ระยะการศึกษาออกเป็น ๒ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ศึกษาสถานภาพของเพลงกล่อมเด็กอีสาน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพลง
กล่อมเด็กจากผู้บอกข้อมูลจาก ๔กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน ๘๘คน รวมเพลงกล่อมเด็กจำนวน ๒๐๒
บท ซึ่งได้จากผู้บอกข้อมูลตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้บอกข้อมูล คือ

๑.๑ เป็นผู้เคยร้องเพลงกล่อมเด็ก หรือเคยได้ฟังเพลงกล่อมเด็กและสามารถ
จดจำเนื้อหาและถ่วงทำนองของเพลงกล่อมเด็กได้ดี

๑.๒ มีอวัยวะออกเสียงครบและสามารถออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน

๑.๓ มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และต้องเป็นผู้อยู่ใน
ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์นั้น

๑.๔ ไม่เป็นคนภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมาย (เป็นลูกเขยหรือลูกสะใภ้ที่มา
จากชาติพันธุ์อื่น)

๑.๕ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

๑.๖ มีความยินดีในการให้ข้อมูล

เมื่อได้ผู้บอกข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลและเก็บข้อมูลการดำรงอยู่ของ
เพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร โดยจะสอบถาม ดังนี้

๑. กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัด
สกลนคร

๒. การปรับเปลี่ยนเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร

๓. ประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร

ระยะที่ ๒ ศึกษาด้านการดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็ก โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้
ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญวรรณกรรมท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ ๓ สรุปและประมวลผล

นำเอาผลการค้นพบจากขั้นตอนที่ ๑-๒ และข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาโครงการวิจัย
กรรมการผู้ตรวจสอบงานวิจัยมาปรับปรุงและแก้ไข แล้วนำเสนอผลการวิจัย ได้แก่

๑. สรุปผลการวิจัย

๒. อภิปรายผลการวิจัย

๓. ข้อเสนอแนะการวิจัย

๗. การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

๘. แผนภูมิขั้นตอนในการวิจัย

